

поступка заключається в тому, що в нем утверждается единственность, уникальность личностного бытия.

Библиографические ссылки:

1. Бауман, З. Индивидуализированное общество / З. Бауман. – М. : Логос, 2002 – 390 с.
2. Бахтин, М. М. Философия поступка / М. М. Бахтин // Философия и социология науки и техники. – М., 1986. – С. 84–157.
3. Библер, В. С. От наукоучения к логике культуры : два философских введения в двадцать первый век / В. С. Библер. – М. : Политиздат, 1990. – 413 с.
4. Жижек, С. Добро пожаловать в пустыню Реального! / С. Жижек. – М. : Фонд науч. исслед. Прагматика культуры, 2002. – 159 с.
5. Иоанн Павел II (Войтыла Кароль Юзеф) Личность и поступок / папа римский Иоанн Павел II. – М. : Изд-во Францисканцев, 2003 – 333 с.
6. Козловски, П. Культура постмодерна : общественно-культурные последствия технического развития / П. Козловски. – М. : Республика, 1997. – 240с.
7. Липовецки, Ж. Эра пустоты: эссе о современном индивидуализме / Ж. Липовецки. – СПб. : Изд-во «Владимир Даль», 2001. – 330 с.
8. Мамардашвили, М. К. Философские чтения // М. К. Мамардашвили. – СПб. : Азбука-классика, 2002. – 832 с.

Димитрова С. В. Роль дій і вчинків в житті сучасної людини.

Проводиться дослідження двох видів активності – дії та вчинку. Рівень технічності дій і високий ступінь результативності не усуває відчуження. Отримання особистісного буття можливо при здійсненні вчинку. Буттєва позиція, що актуалізуються у вчинках, виступає умовою для можливості співіснування, взаємодії різних смислів і способів розуміння.

Ключові слова: мета, свобода, дія, вчинок, цілерациональність.

Dimitrova S. Role of actions and deeds in modern life.

Investigation of two kinds of activity – action and behavior are carried out in this work. The level of action technical skill and high degree of effectiveness become the condition for recognition of the necessity of action role limitation. Desire for reaching goal subordinates people forcing them as a matter of fact to serve the goal. Overcoming of alienation, acquisition of personality being is possible while fulfilling an action.

Fundamental essence of behavior is its position beyond cause-effect relationship. The action occurred is a shaped being. Its formation has become possible owing to «specific personality efforts» allowing a person to leave the boundaries of empirical existence. Consciousness of behavior neither excludes existing meanings nor relies on them. Existential position actualized in behavior conditions opportunities for coexistence, interaction of various meanings and ways of understanding. Initial conditions for cognitive, moral and aesthetic values are created from the start in behavior. Values in behavior neither result from successful actions nor appear in the process of somebody else's experience generalization. A person must have opportunities for evaluating what is going on proceeding from personal moral responsibility rather than following settled values. From one hand a person is responsible in front of the world for not actualizing personal characteristics thereby depriving it of certain conditions and features. From the other hand by being «an initiator», a creator of manifestation of something different a person accepts laws of actualized existence and is responsible for it.

Keywords: goal, freedom, action, behavior, goal-rationality.

Надійшла до редколегії 01.03.2013 р.

УДК 316. 77

С. П. Дронь

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

АРИСТОТЕЛІВСЬКО-АВГУСТИНІВСЬКА СТРУКТУРА ЧАСУ

Визначена структура часу в концепціях Аристотеля та Августина. Визначено ідею аристотелівського поняття «тепер» як поєднуючої ланки між минулим та майбутнім. Здійснено аналіз розуміння Августином структури часу. Розкрито та осмислено по-новому августинівську ідею «внутрішнього слова», що постає результатом переосмислення аристотелівської ідеї моменту «тепер».

Ключові слова: «тепер», тривалість, неподільність, душа, увага, пам'ять, Вічність, «внутрішнє слово».

Так чи інакше, але всі сфери життя природи і людської діяльності пов'язані з реальністю часу: все змінюється, рухається, живе, діє і мислить в часових рамках. Час – це те, що здавна визначає смислове поле людського світосприйняття. Осмислення структури часу – це не просто відповідь на питання, яким є цей світ, це власне розвиток і творення свого, людського світу. Це життєсвіт, мета якого – самопізнання.

З самого початку грецька філософія намагається вирішити проблему континууму. Після перших спроб осмислення континууму досократиками, Зеноном і Платоном ґрунтовно

і глибоко категорія часу була проаналізована Аристотелем. Серед філософів та науковців досить поширеною є думка про те, що дослідження проблеми часу Аристотелем сягає рівня природознавства XVII- XVIII ст., хіба більше сюди можна віднести і XIX ст., в якому продовжують домінувати моделі класичної фізики. Погляди Аристотеля на принципові аспекти проблеми часу і сьогодні не здаються застарілими та перебувають в центрі дискусій.

Свій аналіз часу Аристотель розпочинає з точно поставленого питання: «Перш за все добре було б поставити питання про час з точки зору більш загальних змістів, а саме чи належить час до існуючих чи неіснуючих речей, а потім, яка його природа. Що час або зовсім не існує, або ледь існує будучи чимось неясним, що можна припустити на основі наступного. Одна частина його вже була і її вже немає, інша буде, і її ще немає, і з цих частин утворюється нескінченний час і кожного разу виділяється проміжок часу. А те, що утворюється з неіснуючого, не може бути причетним до існування» [2, с. 122].

Природу часу Аристотель розглядає у IV книзі «Фізики», де наділяє його специфічними особливостями, найпоказовішою з яких, є неможливість сприйняття часу як чогось безпосередньо даного людському сприйняттю. Складові часу – минуле й майбутнє – не мають реального існування, а теперішнє – вислизає, при спробі схопити його, стискається у нескінченно малу мить, тривалість якої є невлвовимою для людини. Аристотель заперечує платонівське вчення про виникнення часу разом із космосом, та приходиться до висновку, що час, як і рух, існував завжди.

Зазвичай, час представлений рухом або зміною речей, однак, ототожнити час із рухом в жодному разі не можна. Час не є рухом, але без руху не може бути й часу. Події, що відбуваються в житті людини мають свій особливий порядок «минання». Сприймаючи цей порядок, ми сприймаємо час. «Час для Аристотеля не існує без свого змістовного наповнення, і являє собою розрізнення в подіях моментів «до» і «після» [3, с. 63]. «Знаходитись у часі» – для Аристотеля означає вимірювати рух або спостерігати його відсутність. Оскільки вимірювати може лише душа, то і час, можливий там, де є душа. Власною душею ми сприймаємо потік часу, при цьому, не спостерігаючи ніяких змін у просторі, але, помічаючи зміни, що відбуваються у самій душі. Тим самим душа ніби ділить час на частини, помічаючи різні моменти «тепер».

Момент «тепер» – це найважливіша ланка в концепції часу Аристотеля, це та реальність, яка доступна людині. «Тепер» Аристотель уявляє у вигляді атома часу, характеризуючи його як неподільний. Ця неподільність має суперечливу природу: в ній немає ніякого руху, але немає і спокою. І така форма визначення суперечливості є досить виграшною, так як залишає відкритим питання, відкидаючи очевидні альтернативи. В ній ще не відчувається досягнутість істини, а оскільки раціональний суб'єкт мислить у формулах завершеної позитивності, то він продовжує запитувати далі: що ж є в «тепер»? Водночас, час не є просто механічною сумою окремих «тепер», так як і сума окремих точок не утворює лінії. «Тепер» виконує функцію зв'язності часу, воно поєднує минуле й майбутнє, являється межею і того, і іншого. Аристотель постійно проводить паралель між точкою й лінією, з одного боку, та «тепер» і часом – з іншого.

В силу своєї «неподільності» момент «тепер» є межею між минулим і майбутнім. Ця межа у свою чергу є початком форми, що дозволяє будь-якій реальності, в тому числі й часу, отримати визначеність. Момент «тепер» не являється частиною часу, навіть якимось мінімальним відрізком, це саме деяка межа. Подібно до числа та величини, час має своє межю, тільки ця межа не «внизу» як у числа, і не «зверху» як у величини, а в середині. Існування й пізнання часу неможливе без моменту «тепер». Оскільки «тепер» є початком і кінцем, то час являється нескінченним в обидва боки – і в минуле, і в майбутнє. «Тепер», виступаючи одночасно початком майбутнього й кінцем минулого, не тільки розділяє, але і являється умовою єдності часу. «Тепер» тотожне собі в одному відношенні, і відмінне в іншому. Воно тотожне за своїм субстратом, а відмінне за буттям. Отже, за Аристотелем минає не час, а момент «тепер», який співвідноситься з часом так, як рухомий предмет з траєкторією свого руху. Відчуття потоку часу з'являється внаслідок того, що ми рухаємося разом із «тепер», яке в даний момент відкриває окремий зріз подій. В моменті «тепер» відбувається безперервний процес становлення. Слід зауважити, що час не складається з неподільних моментів «тепер»; ці моменти є позачасовими початками часу. Важливою характеристикою часу для Аристотеля є ще й те, що час не накопичується, він просто минає. Тому часточки часу не ділять рух, як точки ділять лінію, вони є межею, яка виникає і зникає, «тане». Точка «тепер» неподільна, у неї є деяка величина – невлвовима для нас. Між точками «тепер» немає ніяких проміжків, проте і лінію часу з цих точок скласти неможливо.

Але разом з тим час за своєю природою подільний і зв'язаний, у нього немає точок насправді, але вони з'являються завдяки нашому спогляданню і зосередженню, вони начебто надаються світу людською душею. Властивість виокремлювати кожне «тепер», помічати

плинність часу та зміни належить саме душі. Аристотель зазначає, що онтологічно час подільний, він рівно володіє буттям, внутрішнім зв'язком частин, триває не розбиваючись на шматки, проте, з точки зору виміру, він має деякі межі, неподільні, хоча й однакові частини.

Отже, мислитель окреслює час так би мовити, із двох боків: визначаючи час, як число руху, Аристотель вказує на сутність часу, а визначаючи його як міру руху – на його функцію. У супереч тому, що час мислиться та пов'язується з рухом, все ж таки він неможливий без розумної душі, яка може сприймати. Симплікій у коментарях до «Фізики» Аристотеля зазначає, що «тепер» можна було б порівняти з вікнами, крізь які людині видно проблиски вічності.

Аристотель прекрасно відчуває чисту тривалість і абсолютну ірраціональність часу з одного боку, а з іншого – необхідність бути зліченим, без чого він не зміг би переходити від точки до точки і бути перервним, без чого необхідна для нього перервність залишалась би сліпим і нікому не зрозумілим абсолютним становленням.

В життєвій системі координат, людина постійно перебуває на осі «тепер». І це накладає на неї неабияку відповідальність за здійснення своєї свободи. В кожному «тепер» відповідальної людини відчувається напружена зустріч наміру, вибору та дії. Аристотель розумів це, тому власне тільки «тепер» і володіє справжньою реальністю для людини.

У християнських отців Церкви поняття часу отримує нову інтерпретацію. В Біблії є цілісне бачення історії, розгорнута перспектива часу, що біжить від «початку» до «кінця», відома всемогутній волі Бога аж до виконання Його кінцевої мети. Християнське розуміння людини відрізняється від античного тим, що людина вже не в такій мірі почуває себе органічною частиною, елементом космічного життя, згідно з Біблією, вона вища за космос і має бути господарем природи. Змінюється значення внутрішнього життя людини воно здобуває першочергову релігійну цінність. Саме через те, що людська душа возноситься над усім космічним буттям і невидимими нитками пов'язана з трансцендентним Богом, виникає її особлива глибина, бездонність, про яку не знала античність і яку з таким хвилюванням відкриває Августин. «Для античного грека, душа людини співвідноситься з душею космосу. Августин же відкриває «внутрішню людину», для якої немає відповідника у космосі і яка повністю звернена до Творця» [5, с. 119]. Глибини «внутрішньої людини» приховані навіть від неї самої, їх не можна досягнути силами природного розуму, вони повністю відкриті тільки для Бога.

Складність феномена часу, вводить нас у поле визначення того, на що можна опертися, вирішуючи цю складність. Час, на відміну від вічності, вказує на нестійкість, потік становлення – чисту тривалість. Тому в часі завжди присутній характер невловимості. Скептики давно позначили його парадоксом – минулого вже немає, а майбутнього ще немає. І теперішнього немає, так як воно являє собою порожню межу поміж тим, чого вже немає і ще немає. Отже, і часу як такого немає.

Негативному визначенню часу протистоїть практичний досвід. Поль Рікер справедливо зазначає, що побутова практика оволодіння часом являється для Августина опорою у суперечці зі скептичною інтерпретацією. [6] Не знаючи, що таке час, кожен тим не менше розуміє про що йде мова. Те знання світу і його темпоральності, яке людина освоює, можна назвати чуттєвим, не забуваючи про те, що ця чуттєвість поєднана з раціональним розмірковуванням, внутрішньою осмисленістю.

Аналіз часу у зв'язку з життям індивідуальної душі вперше розгорнутий Августином. Поряд із поняттям розуму з'являється поняття серця як духовно-душевного центру людської особистості, тому душевне життя знаходить нові виміри, яких не знала античність. Отже, психологія як знання про душу, отримує у ранніх отців Церкви відбиток сакральності, якого ми не відчуваємо в класичній грецькій філософії, враховуючи її величезний інтерес до життя душі; власне до «внутрішньої людини» прикована увага Августина.

Бог та людська душа – ось головні предмети, до яких спрямовані всі інтереси Августина. «Хочу знати Бога і душу. І більше нічого? – Так, нічого. Не люблю більше нічого окрім Бога та душі» [1]. І це: «Два питання складають предмет дослідження філософії: одне про душу, інше – про Бога. Перше приводить нас до самопізнання, друге – до пізнання нашого походження» [1]. Серед створених речей, душа, особливо розумна душа, за переконаннями Августина, є найвищим і найкращим із усього, що є в людині: вище за неї – тільки сам Творець. Душа – те найдосконаліше в людині, що подаровано Творцем – це розумна сила, яка наповнює життям тіло, це зв'язок між двома світами. Усе, що було в душі – зберігається в пам'яті. Тут і «живе» Господь. Висуваючи думку про те, що «минуле і майбутнє також існують для нас, хоч і незрозумілим чином» [1], він формулює уявлення про теперішнє минулого і теперішнє майбутнього, при цьому враховуючи аксіоматичну постанову, що існувати насправді можна тільки в теперішньому. «Час для Августина – це надемпірична реальність, і у своєму тлумаченні він відходить від лінійного аристотелівського образу часу,

наголошуючи на його складній, нелінійній і нетривіальній структурі» [4, с. 198].

Так як і Платон та неоплатоніки, яких Августин вважав із всіх грецьких філософів найближчими до християнства, він розглядає час, співставляючи його з вічністю – трансцендентним Богом. Августин говорить: «До створення світу, не було ніякого часу, існував лиш вічний, позачасовий Бог – Творець всіх віків і часів» [1]. Віки і часи, що виникли разом зі світом, мають таким чином свій початок, але цей початок поза часом: справжнім початком часу – являється вічність – Бог; а власне час можна розглядати як початок усього плинного, мінливого, тобто світу становлення.

Бог – це Вічність, він поза часом. Час же є початком становлення, час має протяжність. З одного боку, час, як безперервна зміна – протилежний незмінній і постійній вічності, в якій немає нічого окрім теперішнього. Але час, в якому є елемент теперішнього, є відблиском вічності, бо все минуле і майбутнє виходить із нього. Бог, промовляючи, творить споконвічно й одночасно. Інакше існувала б змінність – несправжня вічність і несправжнє безсмертя. Тривалий час робить тривалими безліч плинних моментів, які не можуть не змінювати один одного, у вічності ж усе нерухомо перебуває як теперішнє.

Августин намагається, як християнський богослов, усунути тлумачення вічності як іманентної світу, що особливо характерне для Аристотеля, у якого час мислиться як співвічний космосу. Августин не тільки відходить від Аристотеля, а й не є схильним до опосередкування поміж собою часу й вічності у відповідності до схеми Платона «прообраз-образ».

Головний момент, що відрізняє час від вічності – це його безперервний потік, зміна, що робить його особливою формою існування, особливим способом перебування змінних речей створеного світу, про які теж можна сказати, що вони існують, зникаючи. Для людини час, у своїх трьох вимірах, ніби нагадує про її зникаюче існування. Людина не живе в минулому, бо його вже немає, не живе в майбутньому, бо його ще немає, і в теперішньому не живе, бо воно плинне і немає тривалості. Августин тут зводить все до троїстості теперішнього: оскільки немає ніяких трьох часів, то є теперішнє минулого, теперішнє теперішнього й теперішнє майбутнього. В силу свого зникаючого існування, ілюзорність часу є незрівнянною з вічністю. Вічність тут мислиться як актуально нескінченне, в порівнянні з якою будь-яка скінченна величина перетворюється в нескінченно малу.

Час – це певна протяжність, (растяжение – *distentio*), що відрізняється від просторової протяжності тим, що її частини не дані разом як однорядові, а змінюють одна одну послідовно, безперервно з'являючись і зникаючи. Для того щоб, відповісти на питання, що таке час, слід осмислити протяжністю чого він являється. І Августин відповідає: протяжністю душі, до того ж душі індивідуальної, тому і вимір його слід здійснювати в душі та за допомогою душі. Для Августина пам'ять – є тією здатністю душі, в якій відбувається вимір часу, оскільки вона вміщує в собі те, що в емпіричному світі минає і зникає, не дозволяючи схопити й закріпити себе.

Щодо виміру часу, то напруження душі здійснює акт переведення майбутнього в минуле і тим самим конститує час. Умовою існування часу є структура душі, в якій поєднуються в дещо цілісне різні виміри часу. Тільки душі є всі три часи. Час, як протяжність душі має троїсту структуру: 1) пам'ять (минуле); 2) споглядання (теперішнє); 3) очікування (майбутнє). Майбутнє переходить у минуле, за допомогою уваги, яка існує в теперішньому. І все це відбувається в душі, яка чекає, сприймає й пам'ятає. Те, чого вона чекає, проходить через те, що вона сприймає й зникає там, про що вона згадує. Модуси часу втримуються лише у нашій свідомості.

Отже, в душі неперервно здійснюються три акти: очікування, увага та пам'ять; предмет очікування стає предметом уваги і переходить у предмет пам'яті. Синтезування минулого і майбутнього здійснює увага, – це щось на кшталт поєднуючої ланки «тепер» у Аристотеля. Обидва мислителі тим самим підкреслюють онтологічну значимість теперішнього як «вікна у вічність». При цьому вони згодні між собою в тому, що теперішнє не має протяжності, тривалості, тобто неподільне [3].

Августин зазначає, що й увага, і очікування, і пам'ять (спогади) є діями душі. Отже, те, що ми називаємо теперішнім, минулим і майбутнім не має справжньої реальності і насправді існує у вигляді дій нашої душі. П. Рікер із цього приводу зазначає, що описані Августином акти душі являють собою активність і пасивність: *intentio* (напруження) і *distentio* (протяжність). «Чим більшою мірою дух стає *intentio*, тим більше він переживає *distentio*. Душа «розтягується» по мірі того, як вона «напружується» [6, с. 188].

Очікування входить в основу відпрацьованих культурою форм темпоральної чуттєвості. В чуттєвості, в репродуктивній уяві – впізнавання пригадування не має перешкод, які б розділяли людину і світ: суще відкрите для нас, як і ми відкриті для сущого. Феномен очікування являє собою не тільки досвід відкритості світу, але і досвід зустрічі зі світом як неосвоєним, що несе деяку загрозу для людини. Очікування являється умовою несподіванки, 104

включає її як свою тінь. Темпоральний досвід очікування являє собою відкритість світу, який не тільки даний, але і загадковий, таємничий, неосвоєний. Існуюче розкрите у своїй потаємності, воно завжди загрожує своєю несподіваністю. Міра і безмірне парадоксально втілені в часі.

Важливою особливістю психологічної концепції часу, створеної вперше саме Августином, являється та роль, яку він надає пам'яті. Якщо при оцінюванні пріоритетного значення теперішнього часу ми знайшли точки дотику між Августином та Аристотелем, то його розгляд минулого як скарбниці людської пам'яті не має аналогів у класичній грецькій філософії.

Пам'ять – це утримання, збереження колись побачених, почутих, чи якимось по-іншому сприйнятих образів, а тому вона володіє здатністю єднання, зведення множинного в єдність. Така здатність об'єднання властива тому, що само являється єдиним, неподільним, а таким у людині є її розум. В цьому сенсі пам'ять споріднена з мисленням. Саме розум, як образ Божий у людині, являється тією єдністю, яка забезпечує можливість перетворення зникаючого, ірреального, що прагне в небуття часу, в неперервну тривалість. І тільки тому людська розумна душа стає у Августина «місцем» для існування часу. Душа, мабуть, є у творінні єдиним місцем, де модули часу зустрічаються у перетвореній формі як єдність і континуум [3].

Душа дає людині можливість доторкнутись до Божественної Вічності. Троїстість часу є троїстість божественної Трійці душі, що являє собою шлях виходу у вічність. Насправді, це аналіз роботи тієї широкої сфери людської душі, яка потім отримала назву «несвідомого» і про яку найбільш вражаюче свідчить парадоксальна природа нашої пам'яті. Августин показує, що сфера несвідомого не відокремлена від свідомості, якимось нездоланим бар'єром, свого роду залізною завісою, а навпаки, що межа між свідомістю, і несвідомим проникна, про що свідчить відомий для всіх факт пригадування забутого. Тому немає необхідності раціонально конструювати деяку реальність, називаючи її «несвідомим», нібито повністю недоступним для свідомості, тим самим забираючи в людини єдність її власного Я, а отже, і моральну відповідальність за свої вчинки.

Тільки душа здатна спіймати відблиск завжди нерухомої, сяючої вічності, порівняти її з часом, який ніколи не зупиняється і побачити, що вони не порівнювані. Результатом цього бачення буде розуміння того, що минуле, теперішнє і майбутнє не існують як окремі модули часу, а являються ідеєю вічності, її сходженням в область розподіленого людського світу.

Ось і відповідь, знайдена серцем: час, існує як зникнення, як не існування і, одночасно, це не предметно-замкнуте і нерухоме значення, тому що, тут доречно сказати, що суть часу в його зісковзуванні в ніщо, час вводить ніщо у світ людини. В гайдеггерівській експлікації часу, той час, який уніщовлює буття – це повсякденний, побутовий час [7]. Яким час уявляється, таким є і характер цього ніщо: або воно нівелює і знищує суще, породжуючи нігілістичне світосприйняття, утверджуючи абсурд як буттєву характеристику світу, що веде до філософського самогубства, або визначає трансцендентність суб'єкта, можливість для нього вирватися з рутини повсякденної детермінації, світу, метушні, роздрібненості, внутрішнього духовного зубожіння й розпаду, можливість відкрити змістовність власного життя, як власну необхідність. Розкривається Слово-Логос, яке створює континуум зрозумілості та ясності.

Співвідношення між вираженням у слові смыслом і ясністю самого слова підводить до теми істинної «внутрішньої людини», яка володіє шуканим Словом-Логосом. «Внутрішня людина» належить мові – Логосу, що розгортається у тиші. Ця тиша говорить про виникнення внутрішнього адекватного простору розуміння – усвідомлення. Для того, щоб вияснити деякі смисли необхідно підготувати відповідне місце. Саме це місце не являється смыслом, але воно доводить змістовність до її адекватності й безумовності. Крім того, безмовна внутрішня мова (Слово) служить фоном для зовнішньої і суб'єктивної мови, неповної й недосконалої, на якому вона взагалі здатна з'явитися в розумінні своєї недосконалої.

Плинність часу створює подвійний ефект: з одного, боку, це можна витлумачувати як уніщовіння, зісковзування нестримного теперішнього в минуле. Це породжує відчуття втрати, хиткості та нестійкості світу. Проте, з іншого боку, те, що здатне привести до зникнення, може привести і до спасіння.

Іманентність часу свідомості робить людину потенційно вільною, здатною подолати природну необхідність. Такий поворот виводить на час екзистенційний, на здійснення свободи людини.

Бібліографічні посилання:

1. Августин Бл. Исповедь. [електронний ресурс] / Блаженний Августин. – Режим доступу: <http://psylib.org.ua/books/avgus01/index.htm>.

2. Аристотель. Сочинения в 4-х т. Т. 3: Перевод / Вступ. статья и примеч. И. Д. Рожанский. – М.: Мысль, 1981 – 613 с. (Филос. наследие).
3. Гайдено П. П. Эволюция понятия науки (XVII-XVIII вв.) / П. П. Гайдено. – М., 1987 – 448 с.
4. Жильсон Э. Избранное: Христианская философия / Э. Жильсон. – М., 2004 – 704 с.
5. Нестик Т. А. Тема внутреннего слова у Августина: мышление и время / Т. А. Нестик // Вопросы философии. 1998. – № 10. – С. 112-125.
6. Рикёр П. Время и рассказ / П. Рикёр. – М.- СПб., 2000. – Т. 1. – 267 с.
7. Хайдеггер М. Бытие и время. [электронный ресурс] / М. Хайдеггер. – Режим доступа: http://yanko.lib.ru/books/philosoph/haydegger-butie_i_vremya-a.htm

Дронь С. П. Аристотелевско-августиновская структура времени.

Определена структура времени в концепциях Аристотеля и Августина. Определена идея аристотелевского понятия «теперь» как соединительного звена между прошлым и будущим. Осуществлён анализ понимания Августином структуры времени. Раскрыта и по-новому осмыслена августиновская идея «внутреннего слова», которое является результатом переосмысления аристотелевской идеи момента «теперь».

Ключевые слова: «теперь», длительность, неделимость, душа, внимание, память, Вечность, «внутреннее слово».

Dron S. Aristotle's and Augustine's time structure.

The structure of time in Aristotle's and Augustine's conceptions has been analyzed. The idea of Aristotle's concept «now» is determined as connecting link between past and future. Aristotle brings time as permanent value into correlation with concept «now» which can delimit it. Time in Aristotle's conception is connected with individual soul. Concept «now» is an overtime bounder of time, which explains nature of time for human understanding. Exactly in concept «now» time is being considered as pure substation with saving its ideal ontology. Concept «now» is reality indeed for human being. It expects human development and creation. In each moment of «now» a man is responsible for realizing his liberty.

The Augustine's understanding of time's structure is also described. The new definition of Augustine's idea of «inner word» corresponds with Aristotle's idea of concept «now». Eternity in Augustine's understanding is especial time of inner human space, where comprehended «inner word» constitutes the ontology of human world. The idea of Augustine's «inner word» plays an important role in self cognition. It is extra condition of inner calmness, which gives an opportunity for individual soul to contemplate the unity of time modi.

Augustine's proves that time is immanence to consciousness. It makes a man potentially free for possibility to overcome natural necessity. Only in individual soul time passes and it is also measured by human soul. Time as a form of human soul being means the unity of reminiscence, perception and expectation.

The author proves that Augustine's time conception is the continuation of Aristotle's theory of concept «now». Finally, an individual is able to touch Divine Eternity and he is open for creative self realizing in calmness of «inner word».

Keywords: concept «now», continuance, impartibility, soul, attention, memory, Eternity, «inner word».

Надійшла до редколегії 01. 03. 2013 р.

УДК 113

С. И. Жимбеева
ГФ СПбГПУ

МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКИЕ ИСТОКИ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ПРОБЛЕМ

В статье акцентируется внимание на различие научного и традиционного мировоззрений в контексте проблем техногенного давления на природу.

Генезис науки уходит в философское обоснование первенства Разума вне признания природного контекста. Или даже отрицания природы как сущностного явления, чем и гордилась наука в недавнем прошлом своей истории. Антропологическое мышление не может обосновать взаимосвязь всего и вся, ибо мировоззренческие корни не рефлексируют природу. Бережное отношение к первоисточникам жизни: воде, воздуху, земле и другим природным объектам, так и не решен. Почему? Отсутствует понимание природы как духовного источника и генетического априори живого. Что и противоречит пониманию и объяснению проблемы сознания.

Ключевые слова: наука, природа, разум, традиционная культура, различия, диалог

Цель статьи. Очертить некоторые контуры мировоззренческих различий для лучшего понимания основ традиционной культуры, т.е. системы мышления, где экологичность присутствует в самом ее основании. На наш взгляд, это дает возможность осмыслить уроки достижений естествознания, базирующиеся на принципах античной натурфилософии. При этом, скажем, мировоззренческие установки традиционного миропонимания могут быть отнесены к квалификации «мифология», «эзотерическая традиция» или мистицизм.¹ Такой

¹ Как различие дискурсивного (рассудочного) знания. Познание ценностей этой целесообразной деятельности в отличие от «иррационального» знания, недоступного рассудочному знанию, рассматривается как не подчиняющейся законам логики. Из этого постулата выросла целая отрасль теоретических спекуляций на предмет «дологичности» «сверхразумного» или «противоразумного».